

М

МАКЛЕЦІВ Олександр Васильович [16(3) листоп. 1884, с. Городне, Харківська губернія, Російська імперія (нині – Україна) – 7 верес. 1948, м. Любляна, Федеративна Народна Республіка Югославія (нині – Словенія)] – відомий учений кримінолог, ініціатор становлення і розвитку кримінології як науки та дисципліни в Югославії і Словенії.

Після закінчення 1902 класичної гімназії у м. Пенза вступив на юридичний факультет Імператорського Харківського університету (нині – ХНУ ім. В. Н. Каразіна), який закінчив з відзнакою 1908. 1912 М. присуджено науковий ступінь кандидата юридичних наук (спеціалізація «кримінальне і кримінально-процесуальне право»). У період з 1912 до 1919 займав посаду приват-доцента на юридичному факультеті Харківського університету. Водночас з 1915 викладав право у Новоолександрійському інституті сільського господарства і лісоводства. Був гласним харківської міської думи та членом партії кадетів. У 1914 удосконалював свою кваліфікацію в Берлінському університеті. У 1920 емігрував до Королівства сербів, хорватів і словенців (КСХС). З 1922 – у Празі, де за ініціативи професора П. І. Новгородцева та за фінансової підтримки чехословацького уряду

був заснований приватний вуз – Руський юридичний факультет для російської емігрантської молоді. Там читав лекції з кримінального права і був секретарем факультету до середини 1926. Водночас у 1924–25 займав виборну посаду члена правління Спілки російських письменників і журналістів у Чехословацькій Республіці. У 1926 повернувся до Королівства СХС і оселився в Любляні, де був обраний на посаду ординарного професора юридичного факультету Університету ім. Короля Олександра І, де викладав кримінальне право і кримінальну політику. Був учасником багатьох емігрантських зібрань. У Люблянському університеті працював до останніх днів життя.

На початку наукової кар'єри М. займався виключно кримінальним правом. Досліджував проблеми теорії кримінального права, пов'язані із суб'єктивною стороною злочину. Пізніше зосередив зусилля на проблемах кримінології. Багато уваги приділяв кримінологічній характеристиці дитячої і молодіжної злочинності, попереджав про її небезпеку. Зокрема наголошував, що «фізично і морально спотворена маса безпритульних являє собою тривалу небезпеку у санітарному і поліцейському сенсі, якщо застосовувати до цього явища спрощену адміністративно-поліцейську норму».

Кримінальна політика, на думку М., повинна залежати від етіологічних передумов і від загальних принципів державної політики. «Боротьба зі злочинністю не повинна перетворюватись на самоціль». Законодавець мусить брати до уваги множину причин злочинності. Якщо кримінальна політика переслідує суто утилітарні цілі і нехтує моральни-

ми і релігійними поглядами народу, то вона приречена на невдачу і засудження народом. Законодавець повинен зважати на історичні традиції і правильно оцінювати потреби свого народу, особливості його психології і матеріальні можливості держави, яка здійснює реформи кримінального законодавства.

Значну увагу приділяв проблемі небезпечного стану злочинця і заходам соціального захисту. Вважав, що принцип боротьби з небезпечністю злочинця слід застосовувати у сфері спеціального попередження злочинності, передусім у боротьбі з «професійними і звичними злочинцями, з небезпечними неосудними, ... хронічними алкоголіками і наркоманами, які є суспільними паразитами».

У ряді своїх праць М. детально розглядав основні напрями кримінологічного вивчення злочинця. Критично оцінював антрополого-біологічний підхід, психоаналітичну школу, соціологічну концепцію. Зокрема, стосовно методів кримінальної біології зазначав, що людина являє собою відносно стійку систему. Структура її нахилів не є абсолютно закінченою і сталою, вона змінюється протягом усього життя, особливо під впливом сильних переживань, що призводять до глибинних змін. Від таких змін слід відрізняти зміни тимчасові, які відбуваються під впливом холоду, голоду тощо. Звідси висновок, що застосування заходів покарання і захисту є можливим лише на основі уважного вивчення криміногенних нахилів злочинця.

Склав перший словенський підручник з кримінології (1947), в якому наочно показав співвідношення між кримінальним правом і кримінологією, кримінологією і кримінальною політикою, типологією

осіб, що здійснили кримінальні злочини, а також кримінальною етіологією як наукою про причини злочинності. Його послідовники у 1954 заснували у Люблянському університеті Інститут кримінології, який працює і нині.

Результати наукових досліджень М. були опубліковані в наукових журналах і збірниках в різних країнах: «Русская школа за рубежом» («Руська школа за кордоном», Прага); «Право и хозяйство» («Право і господарство», Париж); «Научные труды Русского народного университета» («Наукові праці Руського народного університету», Прага); «Сборник Русского института» («Збірник Руського інституту», Прага); «Закон и Суд» («Закон і Суд», Рига) та ін.

Основні праці М.: «Биологическое направление в современной криминологии» («Біологічний напрям у сучасній кримінології», 1932); «Борьба с детской беспризорностью в СССР» («Боротьба з дитячою бездоглядністю в СРСР», 1927); «Проблема преступления и психоанализ» («Проблема злочину і психоаналіз», 1931); «Критерий опасности учинителя в современной теории уголовного права» («Критерій небезпечності заподіювача у сучасній теорії кримінального права», 1934); «Криминальная социология и этика» («Кримінальна соціологія та етика», 1936); «Проблема уголовной политики» («Проблема кримінальної політики», 1936); «Жизненные явления и причины преступности несовершеннолетних» («Життєві явища і причини злочинності неповнолітніх», 1946); «Криминальная география как проблема криминологии» («Кримінальна географія як проблема кримінології», 1948); «Введе-

ние в криминологию с особым взглядом на уголовную политику» («Вступ до кримінології з особливим поглядом на кримінальну політику», 1947) та ін.

Лит.: Мазуга А. В. Забытый ученый-эмигрант А. В. Маклецов и его криминологические воззрения (К 125-летию со дня рождения) // Российский криминологический взгляд, 2009, № 1; Маклецов А. В. Проблема уголовной политики // Российский криминологический взгляд, 2009, № 1; Павлова Т. Г. Харьковская профессорская эмиграция 20–30-х годов XX века // Universitates: наука и просвещение, 2010, № 1; Мешко Г. Вклад профессора Маклецова А. В. в становление и развитие словенской криминологии // Юридическая наука и правоохранительная практика, 2015, № 4 (34). URL: <http://cyberleninka.ru/article/n/vklad-professora-makletsova-a-v-v-stanovlenie-i-razvitie-slovenskoy-kriminologii>.

В. І. Тимошенко.